

## KENYATAAN UMUM AMNESTY INTERNATIONAL

4 Julai 2025 ACT 50/9557/2025

# MALAYSIA: DUA TAHUN SEJAK PEMANSUHAN HUKUMAN MANDATORI, KERAJAAN DIGESA MANSUHKAN HUKUMAN MATI SEPENUHNYA

Dua tahun sejak pemansuhan hukuman mati mandatori di Malaysia dikuatkuasakan, impak reformasi tersebut amat positif. Penurunan ketara dalam penggunaan hukuman mati telah direkodkan dengan bilangan banduan akhir yang telah berkurang sebanyak lebih daripada 1,000 orang, dan dalam skop kesalahan yang lebih kecil yang mana hukuman mati telah dikekalkan oleh mahkamah tertinggi.

Bagaimanapun, penilaian Amnesty International baru-baru ini mengenai pelaksanaan hukuman dengan kuasa budi bicara kehakiman yang baharu di Malaysia mendedahkan kebimbangan yang timbul. Kebimbangan ini nampaknya bersilang dengan kelemahan sistemik yang telah lama dikecam sebelum ini oleh organisasi, yang mungkin menyumbang kepada penggunaan dan pengesahan hukuman mati dalam beberapa kes. Perkara ini juga menambah kepada kebimbangan sedia ada mengenai pengkelan undang-undang yang melanggar sekatan terhadap pelaksanaan hukuman mati, sementara menunggu pemansuhannya, yang ditetapkan di bawah undang-undang dan piawaian hak asasi manusia antarabangsa.

Walaupun reformasi hukuman mati 2023 sudah pasti mewakili satu langkah ke hadapan yang penting untuk perlindungan hak asasi manusia di negara ini, pemansuhan hukuman mati mandatori mestilah bukan penamat perjalanan Malaysia ke arah pemansuhan sepenuhnya hukuman kejam ini. Amnesty International menggesa Kerajaan Malaysia untuk melanjutkan segera moratorium hukuman mati selama-lamanya, meringankan semua hukuman mati dan memansuhkan hukuman mati bagi semua jenayah sebagai perkara yang mendesak.

Amnesty International menentang hukuman mati tanpa syarat, untuk semua kes dan dalam apa jua keadaan, sebagai pencabulan hak untuk hidup dan sebagai hukuman paling kejam, tidak berperikemanusiaan dan menjatuhkan maruah.

## REFORMASI HUKUMAN MATI MANDATORI 2023: PENGGUNAAN HUKUMAN MATI SANGAT BERKURANG DARI SEGI BILANGAN DAN SKOP

Tarikh 4 Julai 2025 menandakan dua tahun sejak Pemansuhan Akta Hukuman Mati Mandatori 2023 (Akta 846) berkuat kuasa.<sup>1</sup> Akta tersebut memansuhkan hukuman mati mandatori dan memperkenalkan, sebagai alternatif, hukuman penjara 30 atau sehingga 40 tahun dan sebat, mengikut mana yang berkenaan.<sup>2</sup> Di samping itu, Semakan Hukuman Mati dan Pemenjaraan Sepanjang Hayat (Bidang Kuasa Sementara Mahkamah Persekutuan) 2023 (Akta 847), yang berkuat kuasa pada 12 September 2023, memberikan bidang kuasa khas kepada Mahkamah Persekutuan untuk mengenakan penghukuman semula kepada orang yang di bawah hukuman mati yang telah ketandusan prosiding kehakiman biasa mereka.

Menurut maklumat yang dikongsi pada Februari 2025 oleh Datuk Seri Azalina Othman Said, Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Undang-undang dan Reformasi Institusi), Mahkamah Persekutuan Malaysia memuktamadkan proses semakan di bawah bidang kuasa semmentaranya pada 29 Oktober 2024, selepas menyemak kes 936 orang yang dihukum mati.<sup>3</sup> Pada masa yang sama, Mahkamah Rayuan dan Mahkamah Persekutuan menyemak kes orang yang boleh meminta peringanan pada hukuman mati yang dikenakan ke atas mereka sebagai sebahagian daripada proses rayuan biasa.

Dalam tempoh masa yang agak singkat, proses semakan kehakiman bagi hukuman mati yang dimuktamadkan dan tidak dimuktamadkan telah mengubah prospek penggunaan hukuman mati di Malaysia secara radikal. Sebelum pemansuhan

<sup>1</sup> Akta 846 juga memansuhkan hukuman pemenjaraan sepanjang hayat.

<sup>2</sup> Di bawah Seksyen 289 Kanun Tatacara Jenayah, lelaki berumur 50 tahun ke atas dan wanita dikecualikan daripada hukuman sebat kehakiman.

<sup>3</sup> Seramai 120 orang lagi telah disemak semula kes mereka kerana mereka telah dijatuhkan hukuman pemenjaraan sepanjang hayat dan telah pun ketandusan prosiding kehakiman biasa mereka. Angka-angka disertakan dalam jawapan kepada Parlimen, Penggal Pertama, Penggal Keempat Parlimen Kelima Belas, Februari 2025, Soalan no.86.

hukuman mati mandatori, 1,337 orang berada di bawah hukuman mati di negara ini.<sup>4</sup> Berikutan reformasi tersebut, angka rasmi setakat 22 Januari 2025 menunjukkan bahawa jumlah itu telah berkurangan kepada 140 orang, termasuk 40 individu yang disabitkan dengan kesalahan berkaitan dadah.<sup>5</sup> Diambil bersama 44 hukuman mati baharu yang dikenakan antara 4 Julai 2023 dan 31 Disember 2024, angka ini menunjukkan pengurangan keseluruhan populasi banduan akhir di Malaysia kira-kira 90%.

Angka yang diberikan oleh Pendaftar Mahkamah Persekutuan kepada Amnesty International menunjukkan bahawa 761 lelaki dan 93 wanita telah diringkaskan hukuman mati mereka di bawah proses penghukuman semula sementara (854, atau 91% daripada pemohon); dan 46 lagi, termasuk 3 wanita, di bawah proses semakan biasa sehingga akhir tahun 2024. Secara keseluruhan, Mahkamah Persekutuan telah meringankan 900 hukuman mati. Selain itu, pada tahun 2024 sahaja Mahkamah Rayuan telah meringankan 116 hukuman mati, menjadikan jumlah hukuman mati yang telah diringkaskan oleh Mahkamah Persekutuan dan Mahkamah Rayuan sekurang-kurangnya 1,016.

Pengurangan dalam penggunaan hukuman mati dengan pelaksanaan budi bicara kehakiman juga terbukti dalam skop kesalahan yang lebih sempit di mana hukuman kejam ini telah dikekalkan berikutan semakan oleh Mahkamah Persekutuan, mahkamah tertinggi Malaysia. Di bawah bidang kuasa semmentaranya, Mahkamah Persekutuan mengesahkan hukuman mati ke atas 43 lelaki – termasuk 34 disabitkan kesalahan membunuh, dua rompakkan berkumpulan dan pembunuhan, dan tujuh kerana penghinaan terhadap Raja. Angka yang dikongsi di Parlimen pada Februari 2025 menunjukkan bahawa 22 kes lagi telah membatalkan permohonan hukuman semula mereka secara pentadbiran dan empat orang meninggal dunia sebelum proses hukuman semula mereka berakhir.

Menurut pemantauan oleh Amnesty International pada 1 Julai 2025, Mahkamah Persekutuan turut mengekalkan tujuh hukuman mati tambahan bagi pembunuhan di bawah bidang kuasa biasanya.

Amnesty International telah memerhatikan beberapa faktor yang menjengkelkan yang kelihatan seperti suatu kelaziman dengan hukuman mati yang disahkan oleh Mahkamah Persekutuan. Ini termasuk sama ada terdapat banyak mangsa pembunuhan, atau mangsa pembunuhan itu adalah seorang kanak-kanak, sama ada orang yang disabitkan kesalahan itu dahulunya seorang pegawai kerajaan, dan sama ada cara pembunuhan itu dilakukan menunjukkan sikap tidak menghiraukan kehidupan manusia. Ini nampaknya selaras dengan perbahasan parlimen dan petunjuk yang diberikan oleh Menteri Datuk Seri Azalina Othman Said dalam jawapan bertulisnya kepada soalan parlimen pada Jun 2024, di mana beliau menyatakan bahawa hukuman mati yang disahkan oleh Mahkamah Persekutuan adalah berkaitan dengan pembunuhan yang melibatkan lebih daripada seorang mangsa atau di mana mangsa ialah kanak-kanak.<sup>6</sup>

## **BUDI BICARA KEHAKIMAN: SEBUAH SISTEM PADA PERINGKAT PERMULAANNYA**

Walaupun kesan daripada reformasi hukuman mati 2023 sebahagian besarnya positif dan mewakili langkah penting ke arah yang betul, Amnesty International tetap bimbang bahawa pelanggaran undang-undang dan piawaian hak asasi manusia antarabangsa terus menjejaskan prosiding dalam kes-kes jenayah berat.

Amnesty International telah memantau kes hukuman mati, dan wakilnya telah menjalankan temu bual dengan peguam dan pengamal, termasuk pada bulan Jun 2025. Memandangkan proses baharu penghukuman berdasarkan kuasa budi bicara kehakiman ini sedang terbentuk dalam sistem keadilan jenayah Malaysia, penilaian awal Amnesty International menunjukkan beberapa kebimbangan yang muncul, berdasarkan maklumat yang dikumpul setakat ini.

Isu pertama yang dikenal pasti adalah berkaitan dengan kekurangan alasan penghakiman bertulis oleh Mahkamah Persekutuan semasa proses pembelaan semula sementara, berkemungkinan disebabkan oleh jumlah kes yang tinggi yang dipertimbangkan dalam setiap sesi. Ini nampaknya telah menyebabkan panduan terhad untuk peguam yang membela orang yang menghadapi hukuman mati, dan mahkamah rendah mengenai prinsip kehakiman yang diterima pakai oleh Mahkamah Persekutuan untuk menentukan sama ada sesuatu kes patut dikenakan hukuman mati,<sup>7</sup> dan mengenai faktor-faktor rayuan meringankan hukuman yang akan berjaya dipertimbangkan dalam kes sedemikian. Bagaimana proses rayuan meringankan hukuman telah diujahkan dan ditakrifkan dalam proses kehakiman biasa nampaknya telah menghasilkan kesan riak. Walaupun beberapa keputusan bertulis telah diterbitkan oleh Mahkamah Persekutuan dalam kes-kes jenayah berat dalam beberapa bulan kebelakangan ini, panduan berkenaan pertimbangan budi bicara dalam menjatuhkan hukuman adalah amat terhad.

<sup>4</sup> Jawapan bertulis kepada Parlimen, Mesyuarat Ketiga, Penggal Kelima, Parlimen Keempat Belas, 4 Oktober 2022.

<sup>5</sup> Parlimen Malaysia, Penggal Pertama, Penggal Keempat Parlimen Kelima Belas, 3 Februari hingga 6 Mac 2025, Soalan bertulis no.552.

<sup>6</sup> Parlimen Malaysia, Jawapan lisan kepada Parlimen, Mesyuarat Kedua, Penggal Ketiga Parlimen Kelima Belas, 24 Jun 2024, Soalan no.75.

<sup>7</sup> Lihat, sebagai contoh, Free Malaysia Today, “‘Rarest of rare’ doctrine on death penalty not applicable here, says court”, 30 Julai 2024, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2024/07/30/rarest-of-rare-doctrine-on-death-penalty-not-applicable-here-says-court>

Di samping itu, tiada pemisahan yang jelas antara fasa sabitan dan hukuman perbicaraan dan rayuan di hadapan Mahkamah Rayuan dan Mahkamah Persekutuan, yang berkemungkinan menyumbang kepada keringkasan perkembangan proses peringanan itu. Fakta kesalahan, seperti pergantungan pada keterangan mengikut keadaan untuk membuat kesimpulan bersalah, nampaknya telah dikemukakan dan dipertimbangkan terutamanya untuk mencabar pertuduhan pembunuhan dan bukan sebagai faktor yang mengambil kira pertimbangan sama ada hukuman mati harus dikenakan atau dikekalkan. Perlindungan antarabangsa yang menjamin perlindungan hak mereka yang menghadapi hukuman mati menunjukkan bahawa "[c] hukuman mati hanya boleh dikenakan apabila kesalahan orang yang didakwa adalah berdasarkan bukti yang jelas dan meyakinkan yang tidak memberi ruang untuk penjelasan alternatif mengenai fakta tersebut."<sup>8</sup>

Begitu juga, sistem keadilan jenayah masih belum disesuaikan untuk menampung kepentingan rayuan meringankan hukuman dalam kes-kes jenayah berat, di samping cabaran terhadap sabitan. Ini memerlukan penyediaan sumber yang mencukupi dan peningkatan akses bagi wakil defendan kepada pakar forensik, perubatan dan mitigasi (rayuan meringankan hukuman). Sebagai contoh, penilaian kesihatan mental kini boleh memperoleh perkaitan baharu selain hanya membuktikan sama ada ambang "kewarasan mental" untuk tujuan melakukan kesalahan telah dipenuhi; dan boleh menyokong rayuan meringankan hukuman pada latar belakang defendan. Beberapa peguam memberitahu Amnesty International bahawa laporan mengenai penilaian kesihatan mental dan kelakuan di penjara – yang boleh menunjukkan bukti perwatakan yang baik dan prospek pembaharuan – tidak dikemukakan dan dipertimbangkan oleh mahkamah. Ini membimbangkan, terutamanya apabila mempertimbangkan bahawa keputusan Mahkamah Persekutuan yang memihak kepada hukuman mati dalam banyak kes nampaknya bergantung kepada beberapa faktor lazim yang lebih memburukkan jenayah pembunuhan seperti yang dinyatakan di atas.

Amnesty International turut menyuarakan kebimbangan terhadap kekurangan ruang untuk merayu keputusan mengenai hukuman dalam kes di mana proses rayuan meringankan hukuman berlaku buat kali pertama di hadapan Mahkamah Persekutuan susulan reformasi 2023. Pada masa ini, permohonan untuk menyemak keputusan muktamad oleh Mahkamah Persekutuan perlu dibuat kepada Mahkamah Persekutuan di bawah Peraturan 137 Kaedah-Kaedah Mahkamah Persekutuan 1995. Mahkamah Persekutuan boleh menggunakan Peraturan 137 hanya dalam "alasan terhadap dan keadaan yang amat luar biasa". Ambang yang tinggi ini telah menjadikannya amat mencabar untuk kes dibuka semula dan beberapa peguam menyatakan keraguan mereka kepada Amnesty International tentang keberkesanan remedi ini.

Di samping itu, tidak jelas bagaimana alasan meringankan disediakan untuk rayuan di Mahkamah Persekutuan pada kedua-dua proses pembelaan semula dan dalam prosiding kehakiman biasa, terutamanya dalam kes di mana tiada alasan bertulis telah dikeluarkan, akan dikemukakan kepada Lembaga Pengampunan untuk pertimbangan pengampunan. Ini amat relevan bagi mereka yang menghadapi hukuman mati yang tidak disokong oleh peguam bela untuk menyediakan permohonan pengampunan mereka.

Kebimbangan yang timbul ini menambah kepada kelemahan sistemik yang telah lama wujud yang telah memburukkan lagi sikap sewenang-wenang dan diskriminasi dalam penggunaan hukuman kejam ini di Malaysia, khususnya terhadap mereka yang berasal dari latar belakang sosio-ekonomi yang paling kurang bernasib baik. Amnesty International sebelum ini telah menemui banyak pelanggaran hak untuk mendapatkan perbicaraan yang adil di beberapa titik proses keadilan jenayah yang menyebabkan defendan terdedah kepada dikenakan hukuman mati.<sup>9</sup> Antara isu lain, sekatan ke atas akses kepada penasihat undang-undang dan kualiti perwakilan undang-undang kekal sebagai kelemahan kritikal dalam sistem kehakiman Malaysia. Aduan lain yang diterima oleh organisasi termasuk kelewatan dalam memaklumkan pusat bantuan guaman, ahli keluarga dan peguam, serta representasi diplomatik dalam kes warga asing, penahanan seseorang dan akses yang tidak mencukupi kepada jurubahasa, yang boleh berbeza-beza bergantung kepada sumber yang disediakan oleh kedutaan yang berkaitan – dan dalam beberapa keadaan, etnik defendan asing tersebut.

## **HUKUMAN MATI BAGI KESALAHAN BERKAITAN DADAH DAN LAIN-LAIN YANG TIDAK MELIBATKAN PEMBUNUHAN DENGAN SENGAJA**

Hukuman mati di Malaysia kekal terpakai di bawah Kanun Keseksaan dan empat Akta lain, termasuk bagi kesalahan yang tidak memenuhi ambang "jenayah paling serius" di mana hukuman mati mesti dihadkan di bawah undang-undang

<sup>8</sup> UN Safeguard No.7, UN Safeguards menjamin perlindungan hak mereka yang menghadapi hukuman mati, diterima pakai dalam resolusi Majlis Ekonomi dan Sosial 1984/50, 25 Mei 1984.

<sup>9</sup> Amnesty International, *Fatally flawed: Why Malaysia must abolish the death penalty* (ACT 50/1078/2019), 10 Oktober 2019, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/1078/2019/en/>

antarabangsa, seperti pengedaran dadah.<sup>10</sup> Pada 2024, Malaysia adalah satu daripada hanya 13 negara yang diketahui telah menjatuhkan hukuman mati kerana kesalahan berkaitan dadah.<sup>11</sup>

Undang-undang hak asasi manusia antarabangsa memperuntukkan bahawa, di negara-negara di mana hukuman mati masih belum dimansuhkan, penggunaannya mesti dihadkan kepada "jenayah yang paling serius".<sup>12</sup> Jawatankuasa Hak Asasi Manusia PBB telah menyatakan bahawa "jenayah yang tidak mengakibatkan kematian secara langsung dan sengaja, seperti [...] dadah dan kesalahan seksual, walaupun secara serius, tidak boleh menjadi asas, dalam rangka Artikel 6, untuk mengenakan hukuman mati".<sup>13</sup>

Menurut angka rasmi yang diperoleh daripada Pendaftar Mahkamah, sembilan daripada 24 hukuman mati baharu yang dikenakan pada 2024 adalah ke atas lelaki yang disabitkan kesalahan mengedar dadah.<sup>14</sup> Pada 2023, Amnesty International merekodkan 38 hukuman mati baharu, di mana 20 daripadanya adalah untuk kesalahan berkaitan dadah. Enam daripada ini telah dikenakan pada separuh kedua tahun itu, berikutan pemansuhan hukuman mati mandatori. Walaupun budi bicara menjatuhkan hukuman telah menggalakkan pengurangan hukuman mati secara keseluruhan dan bahawa, pada masa penulisan ini, Mahkamah Persekutuan belum mengesahkan sebarang hukuman mati berkaitan dadah, ia tetap amat membimbangkan bahawa 40 orang yang disabitkan kesalahan berkaitan dadah kekal di hukuman mati setakat Januari 2025 yang melanggar sekatan piawaian dan undang-undang antarabangsa ke atas penggunaan hukuman ini.

Selain itu, anggapan bersalah undang-undang terus tersedia kepada pihak pendakwaan. Anggapan berkanun ini, apabila digunakan, membenarkan pihak pendakwaan untuk secara automatik membuat kesimpulan bersalah memiliki, pengetahuan atau mengedar dadah, mengalihkan beban pembuktian kepada defendan untuk disangkal kepada piawaian undang-undang yang lebih tinggi iaitu "imbangan kebarangkalian" dan melanggar hak untuk dianggap tidak bersalah dan dengan itu menjadikan prosiding tidak adil. Ini juga mempunyai kesan menurunkan ambang bukti yang diperlukan di bawah undang-undang hak asasi manusia antarabangsa untuk mendapatkan sabitan dalam kes-kes jenayah berat.

## **HUKUMAN SEBAT YANG KEJAM, TIDAK BERKEMANUSIAAN DAN MENGHINAKAN SEBAGAI HUKUMAN ALTERNATIF**

Di bawah pindaan perundangan 2023, hukuman sebat dikekalkan atau diperkenalkan untuk beberapa kesalahan sebagai hukuman alternatif mandatori kepada hukuman mati bagi lelaki di bawah umur 50 tahun, bersama-sama dengan tempoh 30 hingga 40 tahun penjara, mengikut mana yang terpakai bergantung kepada kesalahan.

Pada Oktober 2024, seorang lelaki berusia 49 tahun di penjara Pokok Sena meninggal dunia akibat jangkitan kuman selepas menerima 12 sebatan, sebagai sebahagian daripada hukuman semakannya iaitu 33 tahun penjara dan 12 sebatan. Siasatan bebas Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Kebangsaan Malaysia (SUHAKAM) mengesahkan individu itu tidak mendapat rawatan perubatan sewajarnya di penjara selepas disebat.<sup>15</sup>

Hukuman sebat kehakiman merupakan layanan atau hukuman yang kejam, tidak berperikemanusiaan dan menjatuhkan maruah, serta dilarang sama sekali di bawah undang-undang antarabangsa.<sup>16</sup> Jawatankuasa Menentang Penyeksaan, Jawatankuasa Hak Asasi Manusia dan mekanisme hak asasi manusia yang lain telah menyatakan bahawa undang-undang domestik yang memperuntukkan hukuman sebat kehakiman adalah tidak serasi dengan larangan mutlak penyeksaan dan layanan buruk lain dan telah menggesa pemansuhan hukuman sebat kehakiman.<sup>17</sup>

<sup>10</sup> Akta Angkatan Tentera, 1972; Akta Dadah Berbahaya, 1952; Akta Perdagangan Strategik, 2010; dan Akta Industri Perkhidmatan Air, 2006.

<sup>11</sup> Amnesty International, *Death sentences and executions in 2024* (ACT 50/8976/2025), April 2025, ms.14, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/8976/2025/en/>

<sup>12</sup> Perkara 6(2) Perjanjian Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik; UN Safeguards menjamin perlindungan hak mereka yang menghadapi hukuman mati, resolusi Majlis Ekonomi dan Sosial PBB 1984/50.

<sup>13</sup> Jawatankuasa Hak Asasi Manusia, ulasan umum No. 36 (2018) mengenai Artikel 6 Kovenan Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik, mengenai hak untuk hidup, UN Doc. CCPR/C/GC/36, perenggan.35.

<sup>14</sup> Maklumat dalam fail Amnesty International.

<sup>15</sup> Malaysiakini, "Pokok Sena inmate's death linked to poor medical care post-caning: Suhakam", 7 Mei 2025, [https://www.malaysiakini.com/news/742524#friendshare-link-49U\\$xfZ6J-c8aa03137e80a019e9706af4d7a2d3d7-2a8b6402635c14d87c3469209250dbdbi0](https://www.malaysiakini.com/news/742524#friendshare-link-49U$xfZ6J-c8aa03137e80a019e9706af4d7a2d3d7-2a8b6402635c14d87c3469209250dbdbi0)

<sup>16</sup> Jawatankuasa Menentang Penyeksaan, Pemerhatian Penutup CAT: Arab Saudi, UN Doc. CAT/C/CR/28/5 (2002), perenggan 4.

<sup>17</sup> Jawatankuasa Hak Asasi Manusia PBB, *Osbourn v Jamaica*, UN Doc. CCPR/C/68/D/759/1997 (2000), perenggan 3.3; *Higginson v Jamaica*, UN Doc. CCPR/C/74/D/792/1998 (2002), perenggan 4.6; *Sooklal v Trinidad dan Tobago*, UN Doc. CCPR/C/73/D/928/2000 (2001), perenggan 4.6; *Errol Pryce v Jamaica*, UN Doc. CCPR/C/80/D/793/1998 (2004), perenggan 6.2; Jawatankuasa PBB Menentang Penyeksaan, *Pemerhatian Penutup CAT: Arab Saudi*, UN Doc. CAT/C/CR/28/5 (2002), perenggan 4.

## SISTEM PENGAMPUNAN BERAHSIA

Amnesty International kekal bimbang tentang kekurangan ketelusan yang menyelubungi pengendalian petisyen pengampunan di Malaysia – jalan terakhir yang tersedia untuk mereka yang di bawah hukuman mati sebelum pelaksanaannya. Ketelusan yang kurang bukan sahaja memburukkan lagi trauma mental mereka yang dijatuhkan hukuman mati dan keluarga mereka, ia juga memburukkan lagi kelemahan sistemik yang telah menjejaskan pelaksanaan hak yang berkesan untuk semakan terakhir ini. Kelemahan ini termasuk ketiadaan proses dan garis masa yang dikawal dengan jelas untuk permohonan pertimbangan pengampunan; kekurangan sokongan undang-undang bagi mereka yang dihukum mati untuk menyediakan petisyen dan membuat representasi terus kepada Lembaga Pengampunan; kekurangan maklumat berkenaan dengan penyerahan dan lain-lain dokumentasi yang dikemukakan oleh pihak lain; dan kelewatan yang berpanjangan dalam menyampaikan keputusan mengenai permohonan pengampunan.

Beberapa resolusi Perhimpunan Agung PBB, termasuk yang disokong oleh Kerajaan Malaysia, telah menyeru semua negara untuk memastikan bahawa "prosedur pengampunan adalah adil dan telus dan maklumat segera disediakan pada semua peringkat proses".<sup>18</sup> Prinsip dan Garis Panduan PBB mengenai Akses kepada Bantuan Guaman dalam Sistem Keadilan Jenayah mengesyorkan agar negara memperkenalkan langkah untuk memastikan banduan mendapat akses kepada bantuan guaman termasuk menyediakan rayuan dan permohonan untuk pengampunan, khususnya apabila menghadapi hukuman mati.<sup>19</sup> Jawatankuasa Hak Asasi Manusia PBB telah menyatakan bahawa "prosedur pengampunan atau peringanan harus dinyatakan dalam perundangan domestik" dan "mesti menawarkan jaminan penting tertentu, termasuk kepastian tentang proses yang diikuti dan kriteria substantif yang digunakan; hak untuk individu yang dijatuhkan hukuman mati untuk memulakan prosedur pengampunan atau peringanan dan untuk membuat representasi tentang keadaan peribadi mereka atau keadaan lain yang berkaitan; hak untuk dimaklumkan terlebih dahulu berkenaan bila permohonan akan dipertimbangkan; hak untuk dimaklumkan dengan segera mengenai hasil prosedur."<sup>20</sup>

Hak untuk pengampunan adalah perlindungan penting untuk menjamin perlindungan hak mereka yang berhadapan dengan hukuman mati.<sup>21</sup> Mahkamah Keadilan Antarabangsa telah mengambil pandangan bahawa prosedur pengampunan sebegini, walaupun dijalankan oleh badan eksekutif dan bukannya badan kehakiman, adalah sebahagian daripada sistem keseluruhan untuk memastikan keadilan dan kesaksamaan dalam proses undang-undang.<sup>22</sup> Termasuk kerana timbul kebimbangan mengenai penggunaan budi bicara kehakiman yang baharu dalam kes hukuman mati, proses pengampunan harus berfungsi sebagai perlindungan untuk melengkapkan semakan kehakiman dalam setiap kes dengan mempertimbangkan sebarang isu tambahan undang-undang yang tidak dapat dipertimbangkan oleh mahkamah, termasuk disebabkan alasan prosedur, dan menangani sebarang jurang dalam proses yang mungkin telah menyebabkan rayuan meringankan hukuman tidak dikemukakan dan dipertimbangkan oleh mahkamah.

## CADANGAN-CADANGAN

Hampir lapan dekad sejak penerimaan Deklarasi Hak Asasi Manusia Sejagat, trend ke arah pemansuhan hukuman mati di seluruh dunia tidak lagi dapat disangkal. Sehingga hari ini, 145 negara – lebih daripada dua pertiga negara di dunia – telah memansuhkan hukuman mati dalam undang-undang atau amalan.<sup>23</sup> Malaysia kini berada dalam kedudukan optimum untuk selaras dengan trend global dan menyertai majoriti negara yang telah meninggalkan sepenuhnya hukuman mati dan menerajui jalan ke arah pemansuhan di peringkat serantau. Seperti yang dilihat dalam proses yang membawa kepada pemansuhan hukuman mati mandatori, kepimpinan hak asasi manusia, termasuk melalui perdebatan awam termaklum mengenai dimensi hak asasi manusia dalam hukuman mati, merupakan faktor kritikal dalam memacu proses perubahan hak asasi manusia yang positif.

Memandangkan matlamat jelas pemansuhan hukuman mati yang ditetapkan di bawah undang-undang dan piawaian antarabangsa dan pandangan Amnesty International sendiri bahawa ia melanggar hak untuk hidup dan merupakan

<sup>18</sup> Lihat, terkini, resolusi Perhimpunan Agung PBB 75/183 pada 16 Disember 2020, perenggan 7(f).

<sup>19</sup> Perhimpunan Agung PBB, Prinsip dan Garis Panduan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu mengenai Akses kepada Bantuan Guaman dalam Sistem Keadilan Jenayah yang diterima pakai melalui resolusi 67/187 pada 20 Disember 2012, [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN\\_principles\\_and\\_guidelines\\_on\\_access\\_to\\_legal\\_aid.pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf)

<sup>20</sup> Jawatankuasa hak asasi manusia, ulasan umum No. 36 mengenai Artikel 6 Perjanjian Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik, mengenai hak untuk hidup, UN Doc. CCPR/C/GC/36, 30 Oktober 2018, perenggan 47.

<sup>21</sup> UN Safeguard no.7, UN Safeguards menjamin perlindungan hak mereka yang menghadapi hukuman mati, diterima pakai dalam resolusi Majlis Ekonomi dan Sosial 1984/50, 25 Mei 1984.

<sup>22</sup> Mahkamah Keadilan Antarabangsa, Kes Avena (Mexico lwn Amerika Syarikat), ICJ (2004) perenggan 142.

<sup>23</sup> Amnesty International, "Abolitionist and retentionist countries as of December 2024", (ACT 50/9240/2025), 7 April 2025, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/9240/2025/en/>

hukuman paling kejam, tidak berperikemanusiaan dan menjatuhkan maruah, Amnesty International menggesa Kerajaan Malaysia untuk memansuhkan hukuman mati bagi semua jenayah sebagai perkara yang mendesak.<sup>24</sup>

Sementara menunggu pemansuhan sepenuhnya, Amnesty International menyeru Kerajaan Malaysia untuk:

- Melanjutkan dengan serta-merta moratorium rasmi pelaksanaan hukuman mati yang ditubuhkan pada 2018 sehingga hukuman mati dimansuhkan sepenuhnya dan semua hukuman mati diringankan.
- Memperkenalkan dengan pantas pindaan perundangan kepada Akta Dadah Berbahaya 1952 dan undang-undang lain untuk membawanya selaras dengan undang-undang dan piawaian hak asasi manusia antarabangsa, termasuk dengan memansuhkan hukuman mati dan anggapan bersalah undang-undang. Sementara menunggu ini, pihak pendakwaan mesti segera menamatkan tuntutan hukuman mati sebagai hukuman, termasuk bagi kesalahan berkaitan dadah.
- Memastikan segera bahawa perlindungan antarabangsa untuk perbicaraan yang adil dipenuhi sepenuhnya di semua peringkat prosiding, dari masa penahanan dan apabila defendan pertama kali menghadapi tuduhan jenayah, sehinggalah ke rayuan dan prosedur rekursu lain.
- Memastikan bahawa dalam semua kes yang melibatkan penggunaan hukuman mati, keadaan peribadi individu yang menghadapi hukuman mati dan faktor-faktor tertentu kesalahan itu, termasuk elemen khusus yang boleh dipertimbangkan untuk mengurangkan kesalahan individu, didokumenkan dengan berkesan dan dipertimbangkan secara bermakna oleh mahkamah dan lembaga pengampunan.
- Mengenakan moratorium serta-merta ke atas hukuman sebat kehakiman dan segera memperkenalkan pindaan undang – undang untuk menghapuskan hukuman yang kejam, tidak berperikemanusiaan dan menjatuhkan maruah ini untuk semua kesalahan.
- Meratifikasi tanpa syarat Konvensyen Menentang Penyeksaan dan Layanan atau Hukuman Lain yang Kejam, Tidak Berperikemanusiaan atau Menjatuhkan Maruah, Perjanjian Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik, dan protokol pilihannya.
- Memperbaharui proses pengampunan untuk memastikan bahawa prosedur pengampunan adalah perlindungan penting untuk menjamin keadilan dan kesaksamaan dalam proses undang-undang, termasuk dengan memastikan bahawa maklumat mengenai kriteria yang digunakan untuk pertimbangan permintaan pengampunan dan proses pertimbangan permohonan didedahkan tepat pada masanya; mereka yang dihukum mati boleh menyediakan permohonan mereka dan membuat representasi dengan berkesan; dan bahawa pemohon dan ahli keluarga dan wakil undang-undang mereka diberitahu tentang masa yang ditetapkan untuk pertimbangan petisyen mereka dan hasil perbincangan dalam kes mereka.

---

<sup>24</sup> Antara contoh lain, Artikel 6.6 Perjanjian Antarabangsa mengenai Hak Sivil dan Politik.